

Teksto suvokimas

Anglija paskaita

KAS TYKO INTERNETE?

Internetas kaip didelis miestas su gatvėmis, skersgatviais, kiemais ir užkampiais. Čia yra ir parkų, ir žaidimų aikštelių, bibliotekų ir parduotuvių.

Kaip ir kiekviename dideliame mieste, čia, deja, yra ir nesaugių vietų bei nedraugiškų žmonių. Internautai susiduria su nemažai pavojų. Tai pavojus „pasigauti“ virusą – tada nukenčia kompiuteris ir prarandame jame esančią informaciją. Tai pavojus, kai slapta informacija patenka į netinkamas rankas – kad ir banko kortelių kodai ar prisijungimo slaptažodžiai. Pavojus, kai netinkamą informaciją gauna ne tie žmonės, pavyzdžiui, smalsūs mokinukai susiranda informacijos, kaip pasigaminti sprogstamųjų medžiagų, ir pabando jų pasidaryti patys – galime tik įsivaizduoti, kokios nelaimės jų tyko!

Internete piktnaudžiaujantys piktadariai labai panašūs į gatvės nusikaltėlius. Jie gali atsiųsti grasinančių žinučių ar primeluoti apie artimo žmogaus nelaimę, kad patektų į namus ar gautų brangių daiktų, pinigų. Jie gali lankytis interneto pokalbių svetainėse ir stengtis išgauti iš vaikų svarbią informaciją, o kartais net nepasibodi paklausinėti, kada tėvų nebūna namie, kur laikomi brangūs daiktai, paprašo atsiųsti kambarių nuotraukas.

Taip pat labai atsargiai rink nuotraukas, kurias dedi į internetą ar siunti savo bičiuliui internautui – niekada nežinai, į kieno rankas ji dar gali patekti! Ar ta nuotrauka tikrai tau neprisidarys nemalonumų po kelerių metų? O tavo vaikams? Juk internete paskelbta informacija ten lieka amžiams!

Internetas tuo ir žavus, o drauge ir pavojingas, kad niekada nežinai, su kuo kalbi. Prisistatydamas gali save pagražinti, pajauninti ar pasendinti. Yra piktavalių, kurie meluos, kiek jiems metų, kokie jų pomėgiai, ar tiesiog siūlys kalnus visokių dovanų, mėgindami suvilioti susitikti – **ATSARGIAI!** Jie gali pakenkti sveikatai!

Atlik užduotis

1 Su kuo teksto pradžioje palygintas internetas?

- a ☐ su parku; c ☐ su mažų miestelių;
b ☐ su dideliu miestu; d ☐ su skersgatviu.

2 Kokie pavojai tyko internetų? Parašyk bent 2.

3 Kokią svarbią informaciją iš vaikų dažniausiai bando išgauti interneto piktadariai?

- a ☐ primeluoja apie laimėjimą loterijoje;
b ☐ siūlo pirkti skanių sausainių ir pyragaičių;
c ☐ paprašo atsiųsti kambarių nuotraukas ir pranešti, kada tėvų nebūna namie;
d ☐ prašo įdainuoti patikusio atlikėjo dainą.

4 Kiek laiko internete išbūna įdėtos asmeninės nuotraukos?

- a ☐ internete išlieka daugiau nei metus; c ☐ internete išlieka mėnesį;
b ☐ internete išlieka 100 metų; d ☐ internete išlieka amžiams.

5 Kuo žavus ir drauge pavojingas internetas?

- a ☐ nes niekada nežinai, kiek laiko praleisi prie kompiuterio;
b ☐ nes niekada nežinai, su keliais bendraminčiais žaidi tą patį žaidimą;
c ☐ nes niekada nežinai, su kuo kalbi;
d ☐ nes niekada nežinai, kiek kainuos laikas, praleistas internete.

6 Ko primeluoti gali prisistatydami internetiniai piktavaliai?

Atidžiai perskaityk

VIRUSŲ RŪŠYS

Gali pasirodyti keista ir neįmanoma, tačiau yra programų, kurios pačios gali save kopijuoti, paleisti vykdyti, trukdyti dirbti kompiuteriu ar net gadinti kitus failus*. Jos gali neleisti atidaryti kokių nors programų ar svetainių arba kaip tik atidaryti tuomet, kai tau to nereikia. Kompiuterio ekrane gali pateikti įvairius pranešimus, tavo vardu siuntinėti elektroninius laiškus, gali net šnipinėti po kompiuterį ir perduoti rastą informaciją! Tai kompiuteriniai virusai.

Kompiuteriniai virusai daug kuo panašūs į ligų virusus. Jie ne tik piktavališki, bet patys nepastebimai pereina ir užkrečia kitus kompiuterius ar informacijos laikmenas*.

Patekę į internetą, jie greitai persisunkia iš vieno kompiuterio į kitą, kartais per 2–3 valandas užkrečia milijonus kompiuterių visuose pasaulio kampeliuose.

Kirminai (angl. worms) – tai save kopijuojantys virusai. Dažniausiai į kompiuterius įsibrauna internetu, pasinaudodami prasta kompiuterine apsauga nuo įsilaužimų. Patekę į kompiuterį, greitai kuria savo atmainas*, dauginasi, kaipmat užpildo kietąjį diską ir sunaudoja kitus išteklius*. Kirminai nieko negadina, bet, sunaudoję visus išteklius, dažnai sustabdo kitų kompiuterio programų ir tinklų darbą.

Kirminą lengviausia „pasigauti“ elektroniniu paštu. Jis pradeda savo kenkėjišką darbą atidarius prie laiško prikabiną užkrėstą failą. Todėl neatidarinėk įtartinų laiškų ir nepažįstamų, nelauktų prie laiško prikabinėtų failų!

Trojos arkliai (angl. Trojan horse) – tai virusai vagiškai. Trojos arklių galima parsisiųsti iš interneto, gauti el. paštu kaip priedą prie laiško, parsinešti laikmenose. Tai nedidelės programėlės, kurias kompiuterio vartotojas pats paleidžia savo kompiuteryje. Paleista programa įsirašo į kompiuterį ir laukia tinkamo momento pradėti kenkėjišką veiklą: įrašyti į kompiuterio laikmenas nereikalingą informaciją, pakeisti ar net sunaikinti kompiuteryje esančius duomenis. Kai kurie Trojos arkliai netrikdo* kompiuterio darbo, tačiau slapta renka informaciją (pavyzdžiui, apie naudojamą banko kortelę), perduoda el. pašto brukalą (angl. spam) siuntinėtojams el. pašto dėžutėje rastus el. pašto adresus...

Todėl nesisiųsk į savo kompiuterį ir nepaleisk net el. paštu gautų neaiškių programėlių!

Be abejo, dabar mes naudojames jau ne vien kompiuteriais, bet ir mobiliaisiais telefonais. Jais ir susirašinėjame, ir internete naršome. Virusų grėsmė jau pasiekė ir juos.

Kai kurie mobilieji virusai plinta „Bluetooth“ standarto* bevielio ryšio tinklu, todėl išjunk jį, kai nenaudoji! Kai „Bluetooth“ yra naudojamas, mobiliajame telefone aktyvuok nustatymą „Hidden“ (paslėptas), tai apsaugos nuo kitų „Bluetooth“ įrenginių vykdomo skenavimo.

Būk atsargus į mobilųjį telefoną sumanęs atsisiųsti žaidimus ar programines įrangos atnaujinimus iš nepatikimų šaltinių. Tokioje byloje gali slėptis virusas.

Kad ir kaip baisiai atrodytų, nei mobiliųjų, nei kompiuterių virusų bijoti nereikia. Reikia tik saugotis jų – vengti nežinomų interneto svetainių, neieškoti neteisėtų būdų, kaip nemokamai pasinaudoti komercinėmis programomis.

Atlik užduotis:

7 Apibrėžk tekste paminėtas virusų rūšis.

8 Į ką panašūs kompiuteriniai virusai?

a ☐ į gripo virusus; c ☐ į nieką nepanašūs;

b ☐ į miego virusus; d ☐ į ligų virusus.

9 Per kiek laiko kompiuteriniai virusai gali užkrėsti daugybę kompiuterių visame pasaulyje?
Nuspalvink. (☐ – 1 val.)

☐ ☐

10 Kaip vadinami save kopijuojantys virusai?

a ☐ kirminai; c ☐ kirmiai;

b ☐ kirmėlės; d ☐ kurmiai.

11 Kaip kirminai gali pakenkti kompiuteriui?

_____

_____

_____

12 Kaip lengviausia pasigauti kirminą?

a ☐ parsiųsti su žaidimu; c ☐ per skaių;

b ☐ elektroniniu paštu; d ☐ per feisbuką.

13 Parašyk bent 2 būdus, kaip į kompiuterius prasiskverbia Trojos arkliai.

14 Kokią kenkėjišką veiklą vykdo Trojos arkliai? Pažymėk visus tinkamus atsakymus.

- a ☐ slapta renka informaciją apie kompiuterio naudotoją;
- b ☐ perduoda tavo nuotraukas brokalo siuntinėtojams;
- c ☐ sunaikina kompiuteryje esančius paveikslėlius;
- d ☐ įrašo į kompiuterio laikmenas nereikalingą informaciją;
- e ☐ pakeičia ar sunaikina kompiuteryje esančius duomenis.

15 Kaip dažniausiai apibūdinamas elektroninio pašto brokalas (*spam*)?

16 Kam gali pakenkti virusai, plintantys „Bluetooth“ standarto bevielio ryšio tinklu?

- a ☐ televizoriui;
- b ☐ kompiuteriui;
- c ☐ mobiliam telefonui;
- d ☐ planšetiniam kompiuteriui.

17 Kaip reikia saugotis kompiuterinių virusų?

Vardas:

Taškai:

